

valtning, og endelig oplevede man det Særsyn, at der fandtes et Revisionsdepartement, som i personel Henseende henhorte under Finansministeriet men i saglig Henseende under det paagældende Ministerium, hvis Regnskabs-sager det reviderede, uden at skulle eller kunne aflegge Beretning herom til selve Finansministeriet, som det formelt var en Del af, og uden nogen Forbindelse med den politiske Revision, Statsrevisionen, der arbejdede paa de samme Opgaver. Da desuden et stort Antal Regnskaber overhovedet ikke blev reviderede, var det derfor paa Tide, at man i 1926 indførte den nuværende Hovedrevisorats-Ordning, som, skont den paa visse Punkter atter kunde trænge til Reform, dog maa siges at have staaet sin Prove. Den nye Revisionsordning har ikke blot paalagt Hovedrevisorerne og den tilbageblevne administrative Revision en ny Opgave: den økonomisk Kritik, men den har ogsaa givet Revisionen en vis Selvstændighed overfor Administrationen, hvorved baade Finansministeriet og den politiske Revision opnaar et bedre Indblik i Forvaltningen af Statsmidlerne.

Ch. R. Friis.

KOOPERATIONENS STÄLLNING INOM SVENSKT NÄRINGS-LIV. Kooperativa Förbundets Bokförlag 1934. 123 S. Pris 2 Kr.

Denne Bog er en Sammenfatning af en særlig Komité's Arbejde med Spørgsmaalet om Kooperationens Stilling indenfor svensk Næringsliv. Betænkningen er godkendt af Kooperativa förbundets 35. Kongres.

Den svenske Brugsforeningsbevægelse, der nu omfatter over $\frac{1}{2}$ Mill. Husholdninger, har gennem de senere Aar kunnet konstatere en meget kraftig Udvikling. Fællesforeningen (K. F.) havde i 1933 en Omsætning paa 152,5 Mill. Kr. I 1918 var Omsætningen 28 Mill. Kr. Den danske Fællesforening havde i 1933 en Omsætning paa knap 152 Mill. Kr., men omsatte i 1918 74 Mill. Kr. En Sammenligning med Brugsforeningernes Omsætning i de to Lande giver et tilsvarende Indtryk.

Paa Baggrund af denne Udvikling rejser Betænkningen Spørgsmaalet om Kooperationens Tilpasning til de større Forhold, og dette fører igen til Spørgsmaalet om Kooperationens Forhold til anden økonomisk Organisation.

Til Klaring af disse Problemer giver Betænkningen en grundig Redegørelse for Organisationens Opbygning og Bevægelsens Økonomi. Derefter behandles Kooperationens Forhold til Handel og Produktion. Et særligt Af-snit omhandler det kooperative Samarbejde i Norden.

Uden at gaa i Enkeltheder skal der i det følgende gives nogle Eksempler paa Bogens omfattende Stof og drages nogle Sammenligninger med den tilsvarende danske Bevægelse.

Med Hensyn til Organisationen fremhæver Betænkningen, at Foreningsantallet er gaaet tilbage, saaledes at den gennemsnitlige Størrelse af Foreningerne er tredoblet siden 1920. Man har saaledes formaet at overvinde Lokalpatriotismen hos Medlemmerne og gøre dem delagtige i Stordriftens Fordele. Den største Forening er Konsum Stockholm, der i 1933 omsatte over 50 Mill. Kr. eller fem Gange saa meget som Hovedstadens Brugsforening i København. De store Foreninger har naturligvis gjort Afstanden mellem Ledelsen og det enkelte Medlem større. Medlemmerne vælger som i store danske Andelselskaber Ledelsen gennem et Repræsentantskab. For at holde Interessen og Førstaaelsen levende blandt Medlemmerne, drives en omfattende Studiekredsvirksomhed i de saakaldte kooperative Grupper, der maa betragtes som et Led i Organisationen. Fællesforeningen, K. F., er organise-

valtning, og endelig oplevede man det Særsyn, at der fandtes et Revisionsdepartement, som i personel Henseende henhorte under Finansministeriet men i saglig Henseende under det paagældende Ministerium, hvis Regnskabs-sager det reviderede, uden at skulle eller kunne aflegge Beretning herom til selve Finansministeriet, som det formelt var en Del af, og uden nogen Forbindelse med den politiske Revision, Statsrevisionen, der arbejdede paa de samme Opgaver. Da desuden et stort Antal Regnskaber overhovedet ikke blev reviderede, var det derfor paa Tide, at man i 1926 indførte den nuværende Hovedrevisorats-Ordning, som, skont den paa visse Punkter atter kunde trænge til Reform, dog maa siges at have staaet sin Prove. Den nye Revisionsordning har ikke blot paalagt Hovedrevisorerne og den tilbageblevne administrative Revision en ny Opgave: den økonomisk Kritik, men den har ogsaa givet Revisionen en vis Selvstændighed overfor Administrationen, hvorved baade Finansministeriet og den politiske Revision opnaar et bedre Indblik i Forvaltningen af Statsmidlerne.

Ch. R. Friis.

KOOPERATIONENS STÄLLNING INOM SVENSKT NÄRINGS-LIV. Kooperativa Förbundets Bokförlag 1934. 123 S. Pris 2 Kr.

Denne Bog er en Sammenfatning af en særlig Komité's Arbejde med Spørgsmaalet om Kooperationens Stilling indenfor svensk Næringsliv. Betænkningen er godkendt af Kooperativa förbundets 35. Kongres.

Den svenske Brugsforeningsbevægelse, der nu omfatter over $\frac{1}{2}$ Mill. Husholdninger, har gennem de senere Aar kunnet konstatere en meget kraftig Udvikling. Fællesforeningen (K. F.) havde i 1933 en Omsætning paa 152,5 Mill. Kr. I 1918 var Omsætningen 28 Mill. Kr. Den danske Fællesforening havde i 1933 en Omsætning paa knap 152 Mill. Kr., men omsatte i 1918 74 Mill. Kr. En Sammenligning med Brugsforeningernes Omsætning i de to Lande giver et tilsvarende Indtryk.

Paa Baggrund af denne Udvikling rejser Betænkningen Spørgsmaalet om Kooperationens Tilpasning til de større Forhold, og dette fører igen til Spørgsmaalet om Kooperationens Forhold til anden økonomisk Organisation.

Til Klaring af disse Problemer giver Betænkningen en grundig Redegørelse for Organisationens Opbygning og Bevægelsens Økonomi. Derefter behandles Kooperationens Forhold til Handel og Produktion. Et særligt Af-snit omhandler det kooperative Samarbejde i Norden.

Uden at gaa i Enkeltheder skal der i det følgende gives nogle Eksempler paa Bogens omfattende Stof og drages nogle Sammenligninger med den tilsvarende danske Bevægelse.

Med Hensyn til Organisationen fremhæver Betænkningen, at Foreningsantallet er gaaet tilbage, saaledes at den gennemsnitlige Størrelse af Foreningerne er tredoblet siden 1920. Man har saaledes formaet at overvinde Lokalpatriotismen hos Medlemmerne og gøre dem delagtige i Stordriftens Fordele. Den største Forening er Konsum Stockholm, der i 1933 omsatte over 50 Mill. Kr. eller fem Gange saa meget som Hovedstadens Brugsforening i København. De store Foreninger har naturligvis gjort Afstanden mellem Ledelsen og det enkelte Medlem større. Medlemmerne vælger som i store danske Andelselskaber Ledelsen gennem et Repræsentantskab. For at holde Interessen og Førstaaelsen levende blandt Medlemmerne, drives en omfattende Studiekredsvirksomhed i de saakaldte kooperative Grupper, der maa betragtes som et Led i Organisationen. Fællesforeningen, K. F., er organise-

ret som de store Brugsforeninger, og som i de største af disse er den overste Ledelse i Hænderne paa ansatte Tjenestemænd. Foruden at være et selvstændigt Handelsselskab, har den svenske progressive Beskatning af Foreninger, gjort K. F. til en Art Holdingselskab, som ejer alle Aktierne i de til Foreningen knyttede Produktionselskaber, der er selvstændige Aktieselskaber. Af Hensyn til Næringsloven har man herhjemme et lignende Forhold mellem F. D. B. og Vejle Dampmølle.

I Forbindelse med K. F.s Organisation omtaler Betænkningen Svenska hushållsforeningen, der er en Landsforening med den særlige Opgave at forvalte Foreninger, der af en eller anden Grund er økonomisk svage.

Med Hensyn til Afsætning af Specialvarer som Fodtøj har den svenske Organisation ogsaa vist sin Smidighed ved Oprettelse af Skocentraler i Byerne, drevet af K. F. og Egnens Brugsforeninger i Forening. I Tilknytning til K. F.s Organisation arbejder to Forsikringsanstalter: Samarbejde og Folket.

De nævnte Eksempler bidrager til at vise, at Betænkningen har Ret i at hævde, at Organisationen muliggør en effektiv Ledelse af Kooperationens Foretagender, samtidig med at den sikrer Medlemmernes Indflydelse, men i hvilket Omfang de menige Medlemmer gør sig gældende kan man vanskeligt have nogen Mening om. Dog er K. F. gennem den førnævnte Studiekredsvirksomhed, gennem Korrespondanceundervisning paa Skolen »Vår Gård« og gennem Forlagets Arbejde i Forbindelse med vide Kredse indenfor Medlemsstaben.

Under Bevægelsens Økonomi omtales bl. a. Betalingsspørgsmaalet. Den svenske Bevægelse har her gennemført Grundsætningen om kontant Betaling. 1933 var de udestaaende Fordringer kun 0,6 pCt. af Foreningernes Om sætning. 1932 var den tilsvarende Procent i Danmark ca. 12. Den Indsats, der er gjort af den svenske Kooperation, fremhæver Betænkningen som økonomisk folkeopdragende og af stor Betydning under den nuværende økonomiske Krise.

For paa dette Punkt at sætte den afgørende Forskel mellem dansk og svensk Brugsforeningsbevægelse i det rette Lys, skal nævnes, at den svenske Bevægelse er startet af Industrierbejdere — Betænkningen oplyser at over Halvdelen stadig er Arbejdere — medens den danske Bevægelse er groet op paa Landet, hvor Medlemmerne var Ejendomsbesiddere. Det sidste forklarer for en Del det solidariske Ansvar og Kreditgivningen i Danmark. En Følge af, at de svenske Foreninger har maattet bygge paa et begrænset Ansvar, er sikkert ogsaa den større Egenkapital i Forhold til de danske Foreninger. Gælden til andre end Medlemmer udgør ikke Halvdelen af de faste Ejendommens Værdi. I Danmark var denne Gæld over 50 pCt. større end Ejendommenes Værdi.

Kapitaldannelsen i de svenske Foreninger maa naturligvis ses i Forbindelse med Foreningens Driftsprincipper, der i Betænkningen behandles under Forholdet til Detailhandelen. Priserne holdes i Underkanten af den private Handels Priser. For Stockholm Brugsforening har man f. Eks. konstateret, at Priserne her laa 4 pCt. under den private Handels Priser. Den normale Dividende i de svenske Foreninger er 3 pCt. For danske Forhold regner man nærmest med de dobbelte Tal. At Dividenden er større i Danmark skyldes for en Del, at K. F. ikke som F. D. B. udbetaler Dividenden til Foreningerne, men henlægger den indtil dens Kapitalbehov er mættet.

Alligevel mener Betænkningen dog, at Prisforskellen mellem Kooperationen og den private Handel har været afgørende for Udviklingen, og tilføjer

den Bemærkning, at Prisforskellen, da Kooperationens Omsætning væsentlig er Nødvendighedsvarer, maa komme den private Handel til gode gennem en øget Efterspørgsel paa andre Produkter end Fødevarer.

Som F. D. B. har K. F. m. H. t. Egen-Import og Produktion, navnlig grebet ind overfor Tendenser til Monopolprisdannelse. Betænkningen giver Hovedtræk af Udviklingen paa de enkelte Omraader: Margarineproduktion, Mølleri, Gummiproduktion og Benzinimport. Hvor det er muligt, har man ved Paabegyndelse af en ny Produktionsgren overtaget og moderniseret bestaaende Virksomheder, for at undgaa det samfundsøkonomiske Tab, der ligger i døde Fabrikker og Flytning af Arbejdskraft. Med Held har K. F. saaledes overtaget den tidligere private Gummifabrik i Gislaved. Efter at K. F. paa denne Maade har brudt Gummikartellet, er Arbejdertallet *der* firedoblet, og Betænkningen mener ogsaa at kunne tilskrive K. F. Æren for Forøgelse af Arbejdertallet paa de private Fabrikker.

Under Afsnittet om nordisk kooperativt Samvirke, omtales foruden Nordisk Andelsforbund, Lumafabrikken, der drives af et Forbund, hvor Fællesforeninger for de fire skandinaviske Lande er Medlemmer. Fabrikken er bygget som Modtræk mod det internationale Lampekartel. For Lumafabrikken blev bygget var Prisen paa en 25 watts Lampe i Sverige 1,35 Kr. Under Trykket af den kooperative Konkurrence er den faldet til 85 Øre. Det er typisk for svensk Kooperation her at fremhæve, at hele den svenske Befolkning herved har sparet 5—6 Mill. Kr. aarlig.

Særlig den omfattende Produktionsvirksomhed har rejst Spørgsmaalet om det principielt rigtige i Afsætning af Produkter udenfor Bevægelsen. Betænkningens Stilling er her den, at overfor Medlemmerne er det kun forsvareligt at anlægge Produktionen i saa stor Skala, at saa vidt muligt det økonomiske Optimum naas. Afsætning til Ikke-Medlemmer kan da blive en nødvendig Følge, og i Overensstemmelse med Grundsætningen om økonomisk Demokrati, skulde saadanne Aftagere kunne blive Medejere af denne særlige Produktionsgren.

Alt i alt giver Bogen i koncentreret Form en Fremstilling af den svenske Forbrugerkooperations Udvikling og nuværende Problemer, og gennem den faar man en Forestilling om den svenske Kooperations klare økonomiske Principper. Produktion og Omsætning skal tjene Husholdningerne (Forbrugsenhederne) — og dette kan kun ske gennem en demokratisk Ledelse af de økonomiske Virksomheder, men Organisationsformen maa tilpasse sig efter de Bedriftsformer, der er de økonomisk mest effektive.

Paa den anden Side synes Bogens Titel at kræve, at man havde gjort noget mere ud af den ikke-kooperative Del af det svenske Næringsliv. Det vilde f. Eks. have været naturligt at omtale de andre Stordriftsformer indenfor svensk Detailhandel (Enhedsprisforretninger — Forsendelsesforretninger). At dette er undladt, skyldes formodentlig for en Del Mangel paa fornødent Materiale. Bogen er forsynet med Billeder og en Række statistiske Oversigter.

N. Banke.

R. Kampp: VERDENS LANDBRUG. (Nyt Nordisk Forlag. 1934).

Kampps Bog giver som Baggrund for Skildringen af Landbruget Verden over en Beskrivelse af de klimatiske og geologiske Forhold samt en Antydning af Dyreverdenens Afhængighed heraf som Betingelserne og Grænserne for Produktionen af animalske og vegetabiliske Raastoffer og Levnedsmidler med Hovedtrækkene af, hvordan disse Muligheder i Tidens Løb er udnyttet.